

HÅLLBARHETS PROGRAM 2019-2023

REGION
KRONOBERG

REGION KRONOBERG 2019

Antagen av regionfullmäktige 2019-06-19

LAYOUT

Länge Leve Kommunikation

FOTO

Sida 1 och 8 Anna Nordström

Sida 10, 14 och 22 Region Kronoberg

Sida 19 Alexander Mahmoud

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
SYFTE MED PROGRAMMET	6
BAKGRUND	6
AGENDA 2030	7
HÅLLBAR UTVECKLING I REGION KRONOBERG	7
REGION KRONOBERGS FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING	8
STYRANDE DOKUMENT FÖR REGION KRONOBERG	8
AVGRÄNSNING AV HÅLLBARHETSPROGRAMMET	9
FOKUSOMRÅDEN	
GOD LIVSMILJÖ OCH HÄLSA	10
HÅLLBAR ORGANISATION OCH ARBETSSÄTT	14
KLIMATANPASSNING OCH MINSKAD KLIMATPÅVERKAN	18
HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION	22
SÅ HAR PROGRAMMET TAGITS FRAM	26
SÅ GENOMFÖR VI OCH FÖLJER UPP PROGRAMMET	26

FÖRORD

Vi står nu inför en omställning mot ett hållbart samhälle. En del i omställningen är att vi beaktar de sociala, ekologiska och ekonomiska perspektiven samtidigt - inte var för sig. En hållbar utveckling kan inte ske om miljön försämras, om välfärden inte är rättvist fördelad eller om våra naturresurser överanvänds.

Med vårt hållbarhetsprogram vill vi ge en samlad beskrivning av Region Kronobergs hållbarhetsarbete och visa hur vi ska arbeta mot FN:s globala mål för hållbarhet. Målen och insatserna ska styra mot vår vision Ett gott liv i ett livskraftigt län och bidra till målsättningarna i vår regionala utvecklingsstrategi Gröna Kronoberg. Programmet sträcker sig mellan åren 2019-2023 och är ett steg på vägen mot ett långsiktigt hållbarhetsarbete i Region Kronoberg. Jämlikhet, hälsa, resurseffektivitet och minskad klimatpåverkan är genomgående i programmet.

År 2023 ska Region Kronoberg ha tagit ytterligare steg mot en hållbar utveckling!

Mikael Johansson (M)
Regionstyrelsens ordförande

Eva R Ericsson (L)
Ordförande Folkhälsoberedningen

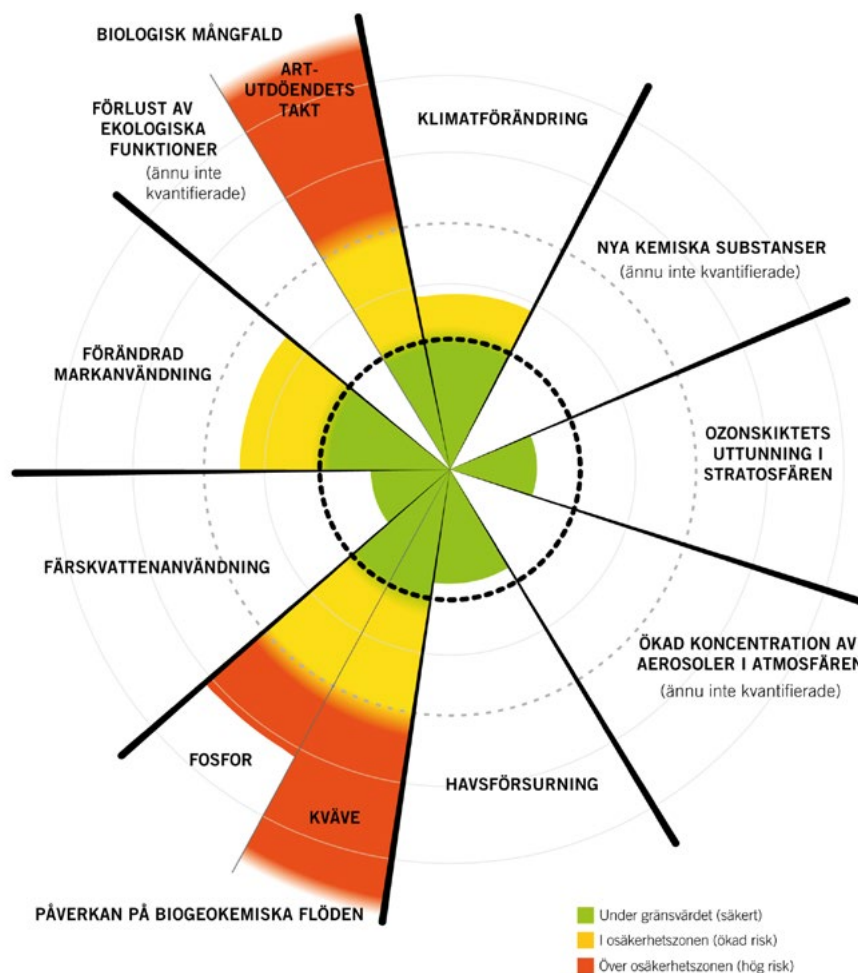
BAKGRUND

Världen står inför enorma utmaningar vad gäller klimatförändringar och dess konsekvenser. Enligt världsmeteorologiorganisationens (WMO)¹ har de senaste fyra åren varit de varmaste sedan de globala temperaturmätningarna infördes.

Forskning visar att det är nio planetära gränser som är avgörande för att säkra stabila förhållanden på jorden². Fyra av gränserna har redan passerats, det gäller klimat, förlust av biologisk mångfald, förändrad markanvändning och flöden av fosfor och kväve.

De planetära gränserna har alla hälsokoppling. Överskridande av gränserna innebär hot mot dagens och framtida generationers hälsa och överlevnad. Exempelvis är biologisk mångfald avgörande för ett fungerande ekosystem och en tryggad livsmedelsförsörjning och ett uppvärmt klimat ger upphov till fler katastrofer på grund av ökat extremväder.

Även om mänskligheten de senaste 50 åren har fått det bättre vad gäller hälsa och ekonomi lever fortfarande över 700 miljoner människor i extrem inkomstfattigdom, flickor och kvinnor lever under förtryck och diskriminering i många länder och miljontals människor är på flykt från konflikter och krig.

Källa: Credit: J. Lokrantz/Azote based on Steffen et al. 2015

¹FN:s World Meteorological Organization, Statement on the State of the Global Climate in 2018.

²Enligt forskning från Stockholm resiliens center och Stockholms högskola.

AGENDA 2030

Världens länder har åtagit sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. Agendan innehåller 17 globala mål och 169 delmål som ska leda till att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikhet och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa, samt skydda planetens naturresurser och lösa klimatkrisen. De globala målen är integrerade, odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den sociala, den ekologiska och den ekonomiska.

Den svenska regeringen har uttalat att Sverige ska vara i framkant vad gäller implementering av de globala målen och att arbetet behöver ske på alla nivåer; globalt, nationellt, regionalt och lokalt. För att Agenda 2030 ska förverkligas i hela Sverige är delaktighet och engagemang på regional och lokal nivå centralt.

Läs mer om de Globala målen [här](#).

Några av Sveriges utmaningar kopplat till Agenda 2030 kan du läsa mer om genom att placera muspekaren på ikonerna för Agenda 2030-målen.

HÅLLBAR UTVECKLING I REGION KRONOBERG

En hållbar utveckling tillgodoser alla människors behov och mänskliga rättigheter idag utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. Vårt arbete för en hållbar utveckling vilar på tre ben; social, ekologisk och ekonomisk utveckling. De tre perspektiven är lika viktiga och varandras förutsättningar. Människan är i centrum, ekologin sätter ramarna och en långsiktig ekonomisk hushållning är en förutsättning samt ett medel för hållbar utveckling.

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. För oss innebär det att vi ska utgå ifrån respekt för människan och verka för goda levnadsvillkor för alla.

Ett ekologisk hållbart samhälle innebär att skydda planeten från att förstöras genom att långsiktigt förvalta naturresurser, konsumera och producera hållbart samt vidta åtgärder mot klimatförändringar. För oss innebär det att vi ska hushålla med resurser, minimera utsläpp till luft och vatten, bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt verka för en hållbar konsumtion, produktion och samhällsplanering.

Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Vi verkar för en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt där ekonomin är i balans och våra resurser används ansvarsfullt och effektivt.

REGION KRONOBERGS FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING

- Att väga in alla tre dimensionerna av hållbarhet i all verksamhet.
- Integrera hållbarhet i den sammanhållna styrningen och ledningen.
- Att arbeta utmaningsdrivet och utveckla nya arbetssätt.
- Arbeta med utbildning och lärande för att kontinuerligt utveckla vårt hållbarhetsarbete.

STYRANDE DOKUMENT FÖR REGION KRONOBERG

Region Kronobergs vision är *Ett gott liv i ett livskraftigt län.*

Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg utgår från Region Kronobergs värdegrund

Respekt för människan samt de grundläggande mänskliga rättigheterna, och tydliggör vilka värden vi ska beakta när vi fattar beslut och när vi utför vårt arbete i vardagen. Alla som är verksamma inom Region Kronoberg ska respektera, skydda och främja invånarnas mänskliga rättigheter.

Gröna Kronoberg 2025 är Kronobergs läns regionala utvecklingsstrategi (RUS). Strategin beskriver hur det ska vara att leva i Kronoberg 2025 och är en vägvisare för det samlade utvecklings- och tillväxtarbetet i Kronobergs län. Målbilden för 2025 är Kronoberg växer i *öppna och hållbara livsmiljöer med förnyelseförmåga*. Till Gröna Kronoberg finns ett antal understrategier.

Närmare Kronobergaren - utvecklingsstrategi inom hälso- och sjukvården 2017-2027 är grunden för den långsiktiga utvecklingen av hälso- och sjukvården. Målbilden Närmare Kronobergaren innebär att vi tar oss närmare kronobergaren geografiskt, i våra relationer och i den tillgänglighet vi erbjuder.

Prioriteringar inom folkhälsoarbetet utgår bl.a. från den länsgemensamma folkhälsopolicyn - *En god hälsa för alla - för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län*. De nationella folkhälsomålen har reviderats under 2018 och folkhälsoarbetets inriktning kommer att ses över under programperioden.

Utöver de styrande dokument som finns i Region Kronoberg behöver vi även bidra till att uppnå de regionala miljömålen och åtgärdsprogrammet för miljömålen som tas fram och samordnas av Länsstyrelsen i Kronoberg.

AVGRÄNSNING AV HÅLLBARHETS- PROGRAMMET

Hållbarhetsprogrammet ska omfatta Region Kronobergs interna verksamhet, det vill säga de frågor som verksam-

heterna och nämnderna har direkt rådighet över, i våra roller som till exempel vård- och servicegivare, arbetsgivare, samhällsaktör, ledare och medarbetare. Målen i hållbarhetsprogrammet ska genomsyra hur vi bedriver vår verksamhet och ska även synas i vårt utåtriktade arbete, exempelvis i det regionala utvecklingsansvaret och det regionala ledarskapet. Hållbarhetsprogrammet omfattar även våra helägda bolag. Vi ska också verka för att privata vårdgivare samt de bolag där vi äger en väsentlig del arbetar för att nå målen i vårt hållbarhetsprogram.

I hållbarhetsprogrammet finns mål och delmål som inte återfinns i andra styrdokument. Programmet omfattar också målområden vi vill förstärka. Övrigt pågående hållbarhetsarbete i enlighet med det här programmet kan du läsa om under respektive fokusområde.

GOD LIVSMILJÖ OCH HÄLSA

En god livsmiljö och hälsa innebär att hälso- och sjukvården är jämlik och jämställd samt att vi arbetar hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande. Vi minskar den negativa påverkan på miljö och hälsa från kemikalier och läkemedel samt främjar en hälsosam inom- och utombusmiljö.

Hälsan i Sverige är god men inte jämlikt fördelad i befolkningen. Region Kronoberg medverkar till att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa i länet. Hälso- och sjukvården kan inte ensam lösa ojämlikheten men kan bättre anpassas till olika gruppers och individers unika behov. Hälso- och sjukvården ska arbeta sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande samt vara tillgänglig för kontakt, bedömning och besök.

Barnperspektivet är särskilt viktigt i arbetet för en hållbar utveckling. Region Kronoberg arbetar utifrån ”Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige” för att förverkliga Barnkonventionens principer och krav inom alla verksamheter där barn är berörda.

Det hälsofrämjande perspektivet tas med i fastighetsförvaltning till exempel vid val av material och hur vi

planerar våra lokaler. Att arbeta med en hälsofrämjande utomhusmiljö bidrar till minskad stress samtidigt som det skapar förutsättningar för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster³ utgör en förutsättning för människors livskvalitet. Även på mindre markytor finns det möjlighet att skapa livsmiljöer⁴ som bidrar till biologisk mångfald.

En utmaning som Agenda 2030-delegationen lyfter fram för Sverige är antibiotikaresistens och användningen av hälsoskadliga kemikalier. Barn är särskilt känsliga för exponering för kemikalier eftersom deras kroppar ständigt utvecklas. Det gäller till exempel kemiska ämnen som kan påverka hormonsystemet och leda till allvarliga effekter för fortplantningen, nervsystemet och hjärnans utveckling samt allergier.

KOPPLING TILL AGENDA 2030 MÅL

Placera muspekaren på ikonerna för Agenda 2030-målen för att läsa om några av Sveriges utmaningar⁵ inom respektive mål.

³ Ekosystemtjänster är naturens gratisjänster, till exempel att växter renar luft, bin och humlor pollinerar grödor och maskar och bakterier som gör jorden bördig. Ekosystemtjänster ger oss även rekreationsytor och lokal dagvattenhantering.

⁴ Livsmiljö eller biotop; ett område som bebos av ett specifikt växt- och/eller djursamhälle, t.ex. vatten, blommor, sand etc.

⁵ Agenda 2030-delegationen. 2017. I riktning mot en hållbar välfärd.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN SKA VARA JÄMLIK OCH JÄMSTÄLLD

Delmål

- Barnrättsbaserade beslutsunderlag ska från och med 2019 användas vid alla verksamhetsförändringar inom hälso- och sjukvården som berör barn under 18 år.
- År 2023 ska Region Kronoberg ha en förbättrad analys för att mäta och åtgärda ojämlik hälsa.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN SKA ARBETA HÄLSOFRÄMJANDE OCH SJUKDOMSFÖREBYGGANDE SAMT FRÄMJA HÅLLBARA LEVNADSVANOR

Delmål

- Under programperioden ska system och arbetssätt utvecklas och implementeras för att Socialstyrelsens nationella riktlinjer för prevention och behandling av ohälsosamma levnadsvanor.
- Hälso- och sjukvården ska tidigt och systematiskt upptäcka våldsutsatthet och barn som far illa.

VI SKA MINSKA DEN NEGATIVA PÅVERKAN PÅ MILJÖ OCH HÄLSA FRÅN VÅR ANVÄNDNING AV LÄKEMEDEL OCH KEMIKALIER

Delmål

- År 2023 ska antal uthämtade antibiotikarecept vara maximalt 250 recept per 1000 invånare och år.
- År 2023 ska mängden kasserade läkemedel från vården ha minskat med 20 procent jämfört med år 2018.
- Användningen av varor och kemiska produkter som innehåller miljö- eller hälsoskadliga ämnen⁶ ska kartläggas och minska jämfört med 2018.

VÅRA INOM- OCH UTOMHUSMILJÖER SKA VARA HÄLSOFRÄMJANDE OCH HÅLLBARA

Delmål

- Våra nybyggnationer ska uppfylla kraven i miljöbyggnad, minst nivå silver⁷ och vid större ombyggnationer ska vi sträva efter nivå silver.
- År 2023 ska andelen byggmaterial utan miljö- eller hälsoskadliga ämnen⁸ vara minst 90 procent i samtliga projekt.
- Utomhusmiljön kring våra sjukhusområden ska vara hälsofrämjande och bidra till biologisk mångfald och främja ekosystemtjänster.
- Inomhusmiljön på våra sjukhus och vårdcentraler ska vara attraktiv och hälsofrämjande.

⁶ Miljö- och hälsoskadliga ämnen definieras som ämnen på Chemsecs SIN-lista eller REACH kandidatförteckning samt PVC och fialater.

⁷ Miljöbyggnad är ett certifieringssystem för byggnader för att säkra låg energianvändning, god inomhusmiljö samt materialval med lägre miljö- och hälsopåverkan. Det finns tre nivåer; guld, silver och brons, där brons motsvarar kraven enligt gällande lagstiftning <https://www.sgb.se/>

⁸ Avser rekommenderade eller accepterade byggmaterial enligt byggvarubedömningen eller motsvarande.

NULÄGE OCH UTMANINGAR	EXEMPEL PÅ ÖVRIGT ARBETE OCH STYRDOKUMENT INOM FOKUSOMRÅDET
Vi samarbetar med andra samhällsaktörer för att tidigt upptäcka barn som far illa. Det finns behov av förstärkt arbete inom hälso- och sjukvården för att upptäcka våld i nära relationer. En jämlik vård är ett prioriterat område. Vi arbetar bland annat med digitala lösningar för ökad vårdtillgänglighet. Vårt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete behöver förstärkas och vi behöver utveckla bättre system för att följa upp ojämlik hälsa. Nybyggnationer certifieras enligt Miljöbyggnad men inte vid ombyggnationer. Grönstrukturplan för Region Kronobergs fastigheter saknas. Krav på hälsoskadliga kemikalier ställs i upphandlingar och byggentreprenader. Utfasningsarbetet behöver förstärkas och bättre statistik behövs för kemikalier i varor. Antibiotikaanvändningen 2018 var 300 recept/1000 invånare (riksmedel: 296, nationellt mål 250) År 2018 kasserades 5 999 kg läkemedel.	Hälso- och sjukvårdens utvecklingsstrategi - Närmare Kronobergaren Länsgemensam folkhälsopolicy: En god hälsa för alla - för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län Folkhälsoarbete pågår även inom exempelvis psykisk hälsa, sexuell och reproduktiv hälsa och ANTD (alkohol, narkotika, tobak, droger). Barnens bästa gäller! i Kronoberg är ett samarbete mellan Region Kronoberg, kommunerna och polisen. Barnahus - Samarbete för tidig upptäckt av barn som far illa. NSG - nationella substitutionsgruppen – kemikaliesamarbete med andra regioner. Arbete mot antibiotikaresistens - Strama Kronoberg.

HÅLLBAR ORGANISATION OCH ARBETSSÄTT

A photograph of two men in a clinical or rehabilitation setting. One man, wearing a white t-shirt and dark trousers, is seated in a wheelchair with 'eetac' written on the back of the wheel. He is looking towards the other man. The second man, wearing a blue t-shirt and light-colored trousers, is kneeling on the floor, facing the man in the wheelchair. They appear to be in conversation. The background shows a white wall with a sink, a paper towel dispenser, and some medical supplies on a shelf.

Arbete för en hållbar organisation och arbetssätt innebär att vi har ett långsiktigt socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbarhetsperspektiv i vår verksamhet. Vårt arbetssätt och vår organisation är jämlik och jämställd och våra arbetsplatser är hälsofrämjande och fria från diskriminering.

Jämlika och jämställda samhällen där mänskliga rättigheter respekteras är förutsättningar för långsiktigt hållbara samhällen. Sverige är ett av världens mest jämlika och jämställda länder men det finns fortsatta utmaningar till exempel ojämlik tillgång till utbildning och sysselsättning mellan grupper i samhället samt inkomst- och hälsoskillnader mellan kvinnor och män.

Region Kronobergs policy och värdegrund utgår från respekt för människan och alla människors lika värde i enighet med FN:s *Allmänna förklaring om mänskliga rättigheter*. Alla som är verksamma inom Region Kronoberg ska respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter. Vår vision är ett gott liv i ett livskraftigt län.

Region Kronoberg ska vara en attraktiv arbetsgivare med goda utvecklings- och karriärmöjligheter för alla. Vi ska sträva efter en nollvision beträffande arbetsrelaterad ohälsa. Alla medarbetare ska kunna förena förvärvsarbete med föräldraskap och socialt liv. Utifrån nuvarande och framtida kompetensförsörjningsbehov är det viktigt att öka medarbetarnas faktiska tjänstgöringsgrad. Detta är även viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Att integrera hållbarhet i alla våra processer och fatta långsiktigt hållbara beslut är avgörande för en hållbar utveckling. Våra processer ska succesivt hållbarhetssäkras för att öka positiva hållbarhetseffekter av våra insatser samt bidra till upptäckt och hantering av målkonflikter.

KOPPLING TILL AGENDA 2030 MÅL

Placera muspekaren på ikonerna för Agenda 2030-målen för att läsa om några av Sveriges utmaningar⁹ inom respektive mål.

⁹ Agenda 2030-delegationen. 2017. *I riktning mot en hållbar välfärd.*

VÅRT ARBETSSÄTT OCH VÅR ORGANISATION SKA VARA JÄMLIK OCH JÄMSTÄLLD

Delmål

- Barnrättsbaserade beslutsunderlag ska från och med 2019 användas vid alla beslut om styrande dokument¹⁰ som berör barn under 18 år.
- År 2023 ska samtliga medarbetare ha genomfört aktiviteter inom värdegrundsarbetet.
- År 2020 ska samtliga medarbetare ha genomgått utbildningen om diskrimineringsgrunderna.
- År 2023 ska andelen heltidsarbetande vara minst 72 procent vilket ska ge en förväntad effekt av en kontinuerligt ökande sysselsättningsgrad.
- År 2023 ska sociala konsekvensanalyser¹¹ ingå som centrala delar vid planering, genomförande och uppföljning av transport- och infrastrukturplanering i Region Kronoberg.
- Vi ska arbeta för ökad mångfald på våra arbetsplatser.

REGION KRONOBERG SKA VARA EN HÄLSOFRÄMJANDE ARBETSPLATS

Delmål

- År 2023 ska sjukfrånvaron vara max 5 procent.
- År 2023 ska hållbart medarbetarengagemangindex (HME) vara minst 79.
- År 2023 ska kostnader för hyrpersonal i förhållande till kostnaden för egen personal inom hälso- och sjukvården ha minskat till 2 procent.

VI SKA INTEGRERA HÅLLBARHETSARBETET I STRATEGISKA PROCESSER

Delmål

- Politiska beslut avseende styrande dokument och strategiska beslutsprocesser ska vara hållbarhetssäkrade.
- År 2020 ska livscykelanalys användas i relevanta upphandlingar och investeringsbegär.
- År 2023 ska samtliga medarbetare ha genomfört vår webbaserade hållbarhetsutbildning.

¹⁰T.ex. policy, strategier, program, regelverk och handlingsplaner

¹¹Sociala konsekvensanalyser inom transportplanering handlar exempelvis om att kartlägga och analysera konsekvenser, behov och tillgång av infrastruktur och kollektivtrafik för olika grupper i samhället samt se till olika gruppers möjlighet att påverka processer kopplat till transportplanering.

NULÄGE OCH UTMANINGAR	EXEMPEL PÅ ÖVRIGT ARBETE OCH STYRDOKUMENT INOM FOKUSOMRÅDET
Andel medarbetare som 2018 genomfört utbildning om: - Region Kronobergs värdegrund 85 % - Diskrimineringsutbildning 56 % 2018 var: - Andel medarbetare som arbetar heltid 63 % - Hållbar medarbetarindex 77 För ökad kontinuitet och tillgänglighet arbetar hälso- och sjukvården med målsättningen att bli oberoende av hyrpersonal. Andel av personalkostnad som gick till hyrpersonal år 2018 var 5 %. Idag används livscykelanalys vid inköp och upphandling i begränsad utsträckning inom regionen. Verktyg för social konsekvensanalys i transportplanering är framtaget men ännu inte implementerat.	<u>Policy för lika rättigheter och möjligheter i en hållbar Region Kronoberg</u> Handbok för normkreativ text och bild - <u>Att synas på lika villkor.</u> Systematiskt arbetsmiljöarbete - <u>SAM</u>. Region Kronobergs jämställdhetsplan kommer att ingå i diskrimineringsarbetet och på sikt arbetas in i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Utveckling av hälsofrämjande arbetsplatser i Region Kronoberg. <u>Vård- och omsorgscollege</u> <u>Verktyg för social konsekvensanalys i regional transportplanering.</u>

KLIMATANPASSNING OCH MINSKAD KLIMATPÅVERKAN

Vi minskar vår klimatpåverkan, anpassar oss till ett förändrat klimat och bidrar till att Kronoberg blir ett plusenergilän.

Klimatförändringarna är en av våra största globala utmaningar med effekter som översvämningar, torka och ekosystemförändringar. I Parisavtalet fastslogs målet att hålla den globala uppvärmningen långt under två grader med ambitionen att den ska stanna vid 1,5 grader. Sverige ligger relativt långt fram i klimatomställningen men prognosen är att vi inte kommer nå det nationella målet om noll utsläpp år 2045.

Enligt den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg ska de klimatpåverkande utsläppen minska och Kronoberg ska satsa på att bli ett plusenergilän. Plusenergilän innebär att vi ska producera mer energi än vad vi förbrukar och där kan vi som fastighetsägare bidra, till exempel genom att installera solceller på våra tak.

Transporter står för den största delen av fossil energianvändning i Kronobergs län. Som ansvariga för kollektivtrafiken och som en av länets största arbetsgivare har vi en viktig roll i arbetet med omställningen till förnybara bränslen. Region Kronoberg har antagit Fossilfritt Sveriges transportutmaning med målet att köpta och utförda transporter¹² ska vara fossilfria år 2025.

Ett förändrat klimat har även effekter på hälsan t.ex. ökade infektioner, värmeslag, allergier och effekter på hjärtkärlsystemet. Vi ska minska vår klimatpåverkan och anpassa oss till ett förändrat klimat. Vi behöver säkra hälso- och sjukvården mot risker som följer av värmeböljor, elbortfall, översvämningar och infektioner.

KOPPLING TILL AGENDA 2030 MÅL

Placera muspekaren på ikonerna för Agenda 2030-målen för att läsa om några av Sveriges utmaningar¹³ inom respektive mål.

¹² Agenda 2030-delegationen. 2017. I riktning mot en hållbar välfärd.

¹³ Utmaningen omfattar inte flyg eller arbetspendling

KLIMATPÅVERKAN FRÅN VÅRA TRANSPORTER SKA MINSKA OCH TRANSPORTSYSTEMET SKA VARA RESURSEFFEKTIVT

Delmål

- År 2023 ska koldioxidutsläppen ha minskat från:
 - arbetspendling med 25 procent jämfört med 2018.
 - våra tjänsteresor med bil och interna godstransporter med 25 procent¹⁴ jämfört med år 2017.
- Våra flygresor ska fortsatt klimatkompenseras internt.
- År 2023 används 100 procent förnybara bränslen i våra ägda och leasade fordon¹⁵.

VI SKA MINSKA VÅR KLIMATPÅVERKAN FRÅN VÅRA FASTIGHETER OCH ANPASSA VÅR VERKSAMHET TILL ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

Delmål

- År 2019 har vi identifierat vilka risker och konsekvenser ett förändrat klimat får för verksamheten.
- År 2020 ska klimatpåverkan från medicinska gaser¹⁶ ha minskat med 80 procent jämfört med år 2018.
- Förbrukningen av värme och el ska minska med 1 procent per år under programperioden.
- Andelen egenproducerad energi av den totala energiförbrukningen ska öka jämfört med år 2018.
- Vi ska minska klimatpåverkan från byggnation genom hållbara materialval och byggprocesser. Trä ska prioriteras som byggmaterial när så är lämpligt.

¹⁴ Basår Klimatboksut 2018 som innehåller uppgifter för 2017. Målet utgår från Sverige Klimatlag vars etappmål är att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, exklusive flyg som ingår i EU:s handelssystem med utsläppsrätter, ska minska med 70 procent senast år 2030 jämfört med utsläppsnivån år 2010.

¹⁵ Målet omfattar inte ambulanser eller kollektivtrafik. Kollektivtrafikens mål finns i trafikförsörjningsprogrammet och följs upp separat. Även ambulansernas drivmedelsförbrukning följs upp separat, vi följer utvecklingen och ändras marknadsförutsättningarna så ska även ambulansernas drivmedel vara förnybart.

¹⁶ Medicinska gaser med klimatpåverkan från sjukhus, primärvård och tandvård omfattar lustgas och anestesigaserna sevofluran, isofluran och desfluran.

NULÄGE OCH UTMANINGAR	EXEMPEL PÅ ÖVRIGT ARBETE OCH STYRDOKUMENT INOM FOKUSOMRÅDET
Vi arbetar för att minska utsläppen genom krav i upphandling, reseriktlinje samt genom beteendepåverkande insatser. Målen är baserade på det nationella målet om 70 % minskning av koldioxidutsläpp från inrikestransporter från år 2010 till 2030. Vi saknar rening av lustgas. År 2018 var utsläppen av lustgas drygt 1000 ton koldioxidekvivalenter. Vi arbetar med energioptimering av våra fastigheter. Energiförbrukning per kvadratmeter i våra fastigheter är lägre än riksgenomsnittet för regioner. 2018 har vi ca 130 kW installerade solceller.	Bredbandsstrategi för Kronobergs län Region Kronobergs reseriktlinje. Initiativet Fossilfritt Sverige – Region Kronobergs medverkan. Region Kronobergs mål för kollektivtrafik och transportplanering finns i Trafikförsörjningsprogram Region Kronoberg och Länstransportplan för Kronobergs län 2018-2029.

HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

Vårt arbete för en hållbar konsumtion och produktion innebär att vi är resurseffektiva och våra upphandlingar bidrar till att minska miljöpåverkan och stärka den sociala hållbarheten. Våra livsmedel är hållbara och hälsosamma.

Hållbar konsumtion och produktion är det mål i Agenda 2030 där Sverige ligger sämst till. De svenska konsumtionsbaserade utsläppen, från både svenska och importerade produkter och tjänster, är ungefär 11 ton koldioxidekvivalenter per person och år. För att nå klimatmålet måste utsläppen sänkas till mellan ett till två ton. Vår konsumtion ger även upphov till andra miljöproblem till exempel genom användning av naturresurser, uppkomst av avfall, påverkan på biologisk mångfald och spridning av kemikalier.

Livsmedelsproduktion utgör globalt sett den enskilt största orsaken till klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald, övergödning och vattenbrist. Svensk livsmedelsproduktion har Europas lägsta antibiotikaanvändning och en hög standard inom djurskydd, djurhälsa och miljö även om det finns utmaningar som näringsläckage, klimatpåverkan och användning av bekämpningsmedel.

Ohälsosamma matvanor och felnäring i kombination med undernäring, övervikt eller fetma är den största riskfaktorn för ohälsa och tidig död. Region Kronobergs val av livsmedel och måltider kan främja hälsan hos medarbetare, patienter och medborgare.

Ett viktigt verktyg för att en hållbar konsumtion och produktion är upphandling. Region Kronoberg ställer

miljö- och hållbarhetskrav¹⁷ på produkter och tjänster och kan på så vis påverka marknaden i en hållbar riktning och gynna innovativa lösningar. Det kan exempelvis handla om nya produkter, samverkansstrukturer, arbetsätt, metoder och affärsmodeller.

Många av de produkter som köps in tillverkas i länder med utbredd fattigdom, där det förekommer brott mot mänskliga rättigheter. Samtliga regioner i Sverige ställer därför krav i upphandlingar enligt en gemensam uppförandekod för etiskt och socialt ansvarstagande. Social hänsyn i upphandlingar kan även tas genom sociala klausuler, vilket exempelvis kan handla om anställning av långtidsarbetslösa, anständiga arbetsvillkor eller jämställdhetsvillkor.

Social hänsyn i upphandlingar kan även tas genom krav som syftar till en ökad delaktighet och en hållbar samhällsutveckling. Sociala klausuler innebär att ställa sociala krav som exempelvis handlar om anställning av långtidsarbetslösa, anständiga arbetsvillkor eller jämställdhetsvillkor.

Eftersom finanssektorn har stor indirekt påverkan på klimat är det viktigt att det redan påbörjade arbetet med att minska klimatpåverkan från våra aktiefonder och investeringar fortsätter.

KOPPLING TILL AGENDA 2030 MÅL

Placera muspekaren på ikonerna för Agenda 2030-målen för att läsa om några av Sveriges utmaningar¹⁸ inom respektive mål.

¹⁷Hänsyn tas alltid till funktionalitet och vårdkvalitet som inte får påverkas negativt.

¹⁸ Utmaningen omfattar inte flyg eller arbetspendling

VI SKA STÄRKA DEN SOCIALA HÅLLBARHETEN OCH MINSKA HÄLSO- OCH MILJÖPÅVERKAN GENOM VÅRA UPPHANDLINGAR.

Delmål

- Under programperioden ska vi ställa hållbarhetskrav i upphandlingar och främja innovationsupphandlingar i syfte att bidra till en hållbar utveckling.
- Antalet engångsartiklar som bytts ut mot flergångsalternativ eller ersatts av artiklar av förnyelsebart eller återvunnet material ska öka under programperioden.
- Under programperioden ska vi arbeta aktivt med sociala innovationer och sociala klausuler i upphandling.

VÅRA LIVSMEDEL SKA VARA HÅLLBARA OCH HÄLSOSAMMA

Delmål

- År 2021 ska hälso- och sjukvårdens systematiska arbete med personcentrerad vård även innefatta en plan för ett strukturerat och systematiskt arbete med personcentrerade måltider på våra sjukhus.
- År 2023 ska andelen ekologiska livsmedel vara minst 70 procent.
- Fram till år 2023 ska Region Kronoberg sträva efter att 100 procent av inköpt kött, mjölk och ägg ska vara producerad i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning.
- År 2023 ska 100 procent av livsmedelsgrupperna kaffe, te, kakao och bananer vara ekologiska och producerade med sociala och etiska krav.
- Vi ska verka för ökat inköp av närproducerade livsmedel.

VI SKA VARA RESURSEFFEKTIVA, AVFALLSMÄNGDEN SKA MINSKA OCH ÅTERVINNINGEN SKA ÖKA

Delmål

- År 2023 ska andelen avfall som går till materialåtervinning vara minst 40 procent¹⁹.
- År 2023 ska förbrukningen av papper och toners ha minskat med 40 procent jämfört med år 2018.
- År 2023 ska matsvinnet minska med 75 procent från produktionskök och restauranger jämfört med år 2018.

VÅRA FINANSER SKA VARA SOCIALT HÅLLBARA OCH BIDRA TILL MINSKAT FOSSILBEROENDE

Delmål

- Den relativa klimatbelastningen²⁰ från Region Kronobergs aktieinnehav ska minska jämfört med år 2017 och klimatbelastningen i våra innehav ska vara lägre än för jämförbara index.

¹⁹Inklusive matavfall.

²⁰Mäts som ton koldioxidekvivalenter per miljon investerad krona hos de aktiebolag som finns i pensionsportföljen.

NULÄGE OCH UTMANINGAR	EXEMPEL PÅ ÖVRIGT ARBETE OCH STYRDOKUMENT INOM FOKUSOMRÅDET
Vi behöver utveckla vårt arbetssätt för att hushålla, återanvända och återvinna resurser på bästa sätt. - Andel återvunnet avfall år 2018: 33 %. Social hänsyn i entreprenadupphandlingar och innovationer är prioriterade områden i vårt upphandlingsreglemente och detta arbete behöver förstärkas. Region Kronobergs livsmedelskonsumtion 2018: - Andel ekologiska livsmedel 60 %²¹ - Svensk mjölk, ägg och färskt kött - Fåtal livsmedel producerade med sociala och etiska krav. - Vi delar upp upphandlingar för att gynna småskaliga producenter. Idag är t.ex. bröd och ägg producerade i Kronoberg. Pilotprojekt har genomförts för personcentrerade måltider på en avdelning på Ljungby lasarett. Utsläppen från aktiefonder var 3 066 ton under 2017 vilket motsvarar 9,24 ton CO2/miljon investerad krona.	Kronobergs livsmedelsstrategi Regional innovationsstrategi för Kronobergs län Upphandlingsreglemente för Region Kronoberg Regionen ingår i ett nationellt samarbete för hållbar upphandling och har tagit fram en gemensam uppförandekod för leverantörer: Hållbar upphandling - ett samarbete mellan Sveriges regioner Social uppförandekod för leverantörer

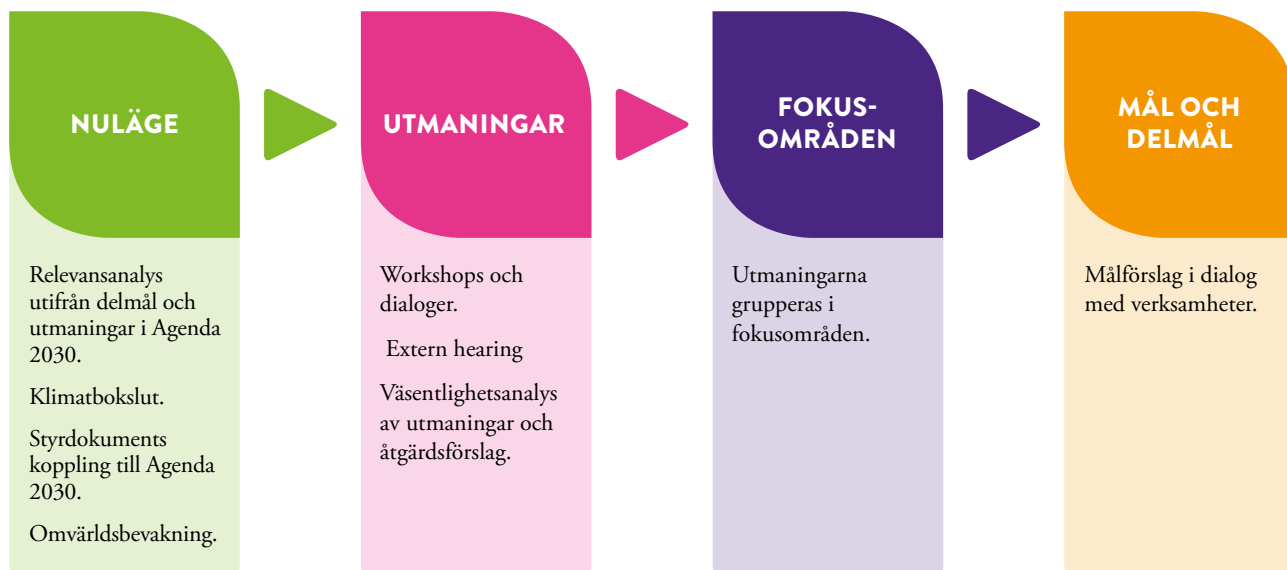
²¹Regionalt miljömål är 75 % i offentlig sektor år 2020.

SÅ HAR PROGRAMMET TAGITS FRAM

Vid framtagandet av programmet har drygt 200 medarbetare i Region Kronoberg involverats för att identifiera utmaningar och förslag till åtgärder. Vi har även haft en extern hearing där exempelvis kommunerna, länsstyrelsen, Energikontor Sydost och våra majoritetsägda bolag gavs möjlighet att bidra med synpunkter på vad Region Kronoberg bör inkludera i hållbarhetsprogrammet.

Mål och utmaningar bygger på en nulägesanalys som utgått från FN:s globala mål och delmål samt de utmaningar som regeringen identifierat som särskilt viktiga för Sverige. Regeringens analys av Sveriges utmaningar kopplat till Agenda 2030 kan du läsa om här: [I riktning mot en hållbar välfärd](#).

Nulägesanalysen visade att vår verksamhet direkt eller indirekt bidrar till samtliga 17 mål i Agenda 2030 och till cirka hälften av delmålen.

SÅ GENOMFÖR VI OCH FÖLJER UPP PROGRAMMET

Regionfullmäktige fastställer programmet samt avsätter medel för genomförande i samband med budget och verksamhetsplan. Till programmet finns en plan för genomförande och uppföljning som revideras årligen. Insatser i genomförandeplanen kopplas till budget och

verksamhetsplan med tillhörande handlingsplaner (se bild). Varje verksamhet har ansvar för att arbeta med programmet utifrån sin verksamhet vilket innebär att varje chef och medarbetare har ett ansvar att planera och genomföra insatser i sin verksamhet.

Programmet följs upp genom en årlig hållbarhetsredovisning samt delårsvis genom uppföljning av insatser i verksamhetsplanen. I hållbarhetsredovisningen ingår ett

årligt klimatbokslut. Folkhälsoberedningen ansvarar för att samordna genomförande och uppföljning av hållbarhetsprogrammet.

